

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของนิยายสาร

Davidson ให้คำนิยามของคำว่า “นิยายสาร” ไว้ว่าคือวารสารสำหรับผู้อ่านทั่วไปที่มีบทความเรื่องราวต่างๆซึ่งเขียนโดยผู้เขียนหลายคน ส่วนมากมักเป็นเรื่องอ่านเล่น นวนิยาย และคำประพันธ์

Hildick ได้ให้ความหมายไว้ว่า นิยายสารเป็นแหล่งรวมบทความหรือเรื่องราวต่างๆซึ่งเขียนโดยผู้เขียนหลายคนและมีกำหนดออกตามวาระ

ส่วนคำนิยามในพจนานุกรมให้ความหมายของนิยายสารว่า หมายถึง สิ่งพิมพ์ซึ่งปรกติมีปกอ่อน บางทีก็มีภาพ เนื้อหาประกอบด้วย เรื่อง บทความต่างๆโดยผู้เขียนหลายคนและมักจะมีโฆษณา โดยมีกำหนดออกที่แน่นอน (ครุณี หิรัญรักษ์, 2530 : 1)

ความเป็นมาของนิยายสารไทย

นิยายสารเป็นสื่อมวลชนประเภทแรกที่เกิดขึ้นในไทยเมื่อปี พ.ศ. 2387 ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดสารสนเทศ (information) ให้ความรู้ (education) ให้ความบันเทิง (entertainment) และการให้บริการในการประกาศและโฆษณาต่างๆ (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2530 : 1)

นิยายสารฉบับแรกของไทย คือ “บางกอก รีคอร์เดอร์” หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “หนังสือจดหมายเหตุฯ” เป็นนิยายสารรายปักษ์ขนาด 8 หน้ายก จัดทำโดยหมอบรัดเล ออกเผยแพร่เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2387 มีเนื้อหาที่เป็นความรู้และสารคดีในลักษณะของข้อเขียนสั้นๆ สำหรับนิยายสารไทยฉบับแรกที่ทำโดยคนไทย คือ “ครูโผนาท” ของพระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ เมื่อปี พ.ศ. 2417 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นปีแรกที่นิยายสารไทยถือกำเนิดขึ้น (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2530 : 31-35)

นิยายสารสตรีจัดเป็นนิยายสารประเภทหนึ่งของนิยายสารเพื่อผู้บริโภค (Consumer Magazine) นิยายสารสตรีฉบับแรกของไทยเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ปี พ.ศ. 2449 ชื่อ “กุลสตรี” เป็นนิยายสารรายเดือน มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความรู้แก่ผู้หญิงและมุ่งที่จะให้เป็นสื่อสำหรับนักเรียนใน

โรงเรียนสตรีขณะนั้น ในการแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการส่งเรื่องมาลงตีพิมพ์ แต่ นิตยสารฉบับนี้ออกมาได้เพียงปีเดียวก็เลิกกิจการไป

“บำรุงนารี” เป็นนิตยสารสตรีที่ออกเผยแพร่ในปีเดียวกันกับนิตยสารกุลสตรี โดยมี ต.ว.ส. วัฒนาโก หรือเทียนวรรณเป็นผู้จัดทำซึ่งมีความคิดที่จัดว่าทันสมัยในยุคนั้น มีความตั้งใจที่จะทำ หนังสือสำหรับผู้หญิงโดยเฉพาะ กล่าวคือ ฉบับที่ 1 มีเนื้อหาสาระความรู้เกี่ยวกับการเริ่มตั้งครรภ์ ไปจนกระทั่งการคลอดบุตร ฉบับที่ 2 ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารก ฉบับที่ 3 เป็นเรื่องของการเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่วัยเรียนจนย่างเข้าสู่วัยรุ่น ส่วนฉบับที่ 4 เป็นการสอนบุตรเมื่อต้องออกร่อนไป มีครอบครัวของตนเอง

ในสมัยต่อมาได้มีนิตยสารสตรีออกมามากหลายฉบับ เช่น สตรีศัพท์ สตรีไทย นารีเขมม นารีนิเทศ สุภาพนารี และ นารีนาถ เป็นต้น นิตยสารในสมัยนี้จัดว่าได้พัฒนามาเป็นนิตยสารที่แท้จริงทั้งในแง่ของรูปเล่ม ภาพประกอบและการนำเสนอเนื้อหา (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2530 : 171-175)

อุบลวรรณ ปิติพัฒนา โนมิต และ อวยพร พานิช (2532) ได้แบ่งนิตยสารสตรีออกเป็น 5 ยุค คือ

1. ยุคการปลูกสำนึกในการไฝ่หาความรู้และสิทธิของสตรีไทย (พ.ศ. 2431-พ.ศ. 2475) มีเนื้อหาให้ความรู้ ความคิดที่ทันสมัย
 2. ยุคมีดของนิตยสารสตรี (มิถุนายน พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2489) มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองและเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น ทำให้นิตยสารสตรีถูกล้มหายไป มีนิตยสารสตรีเพียง 3 ฉบับในช่วงนี้ คือ หญิงไทย ประมวลมารค และสวนอักษร
 3. ยุคตื่นตัว (พ.ศ. 2490-พ.ศ. 2500) มีนิตยสารสตรีเกิดขึ้นใหม่อีก 25 ฉบับ โดยมีเนื้อหาที่มุ่งไปในทางบันเทิงคดี แม่บ้านการเรือน เช่น สตรีสาร สกุลไทย กุลสตรี เดลิเมล์-วันจันทร์ และศรีสัปดาห์ เป็นต้น
 4. ยุคนวนิยายพาฝัน (พ.ศ. 2501-พ.ศ. 2516) สืบเนื่องจากสภาวะการณ์ทางการเมืองซึ่งอยู่ในยุคของเผด็จการ ทำให้เนื้อหาของนิตยสารมุ่งเน้นด้านบันเทิง มีนิตยสารสตรีเกิดขึ้นอีก 23 ฉบับ เช่น ขวัญเรือน ดรุณี สตรีไทย คุณหญิง และลลนา เป็นต้น
- ยุคข่าวสารและความหลากหลายของนิตยสารสตรี (พ.ศ. 2516-พ.ศ. 2531) เป็นยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาที่มุ่งให้ข่าวสารและความรู้หลากหลายมากขึ้น มีนิตยสารสตรีใหม่ๆ เพิ่มขึ้นมาอีก 64 ฉบับ เช่น ดิฉัน แพรว หญิงไทย ฯลฯ

บทบาทหน้าที่ของนิตยสาร

นิตยสารเป็นสื่อมวลชนประเภทแรกที่เกิดขึ้นในประเทศไทย จากงานวิจัยเกี่ยวกับ นิตยสารไทยและนิตยสารสตรีที่ผ่านมา พบว่านิตยสารมีหน้าที่สำคัญในการให้ความรู้ ความบันเทิง และได้มีทฤษฎีซึ่งกล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของนิตยสารที่มีต่อสังคม ดังนี้

- 1) หน้าที่ในการบอกข่าวสาร สำหรับนิตยสารสตรีก็จะเสนอข่าวสารเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับ ผู้หญิง
- 2) หน้าที่ในการให้ความรู้เป็นหน้าที่ที่เด่นชัดของสื่อสิ่งพิมพ์ นิตยสารสตรีเป็นแหล่งให้ความรู้ด้านต่างๆแก่ผู้หญิง เช่น การปรับตัวในสังคม ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะในเชิงจิตวิทยาต่างๆ
- 3) หน้าที่ในการให้ความบันเทิงเรีงรมย์ เช่น นวนิยายประจําฉบับและเรื่องสั้นประจําฉบับ ในนิตยสารสตรี เป็นต้น
- 4) หน้าที่ในการให้บริการทางธุรกิจ ได้แก่การลงโฆษณาต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์ในแง่ที่ได้อู้จักสินค้าใหม่ๆ และ/หรือนวัตกรรมต่างๆ (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2530 : 240-242)

สื่อ นิตยสารกับแนวคิดด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

ทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับ แนวความคิดเกี่ยวกับสื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมีบทบาทที่สำคัญต่อประสิทธิผล และความก้าวหน้าในการพัฒนาด้านการสาธารณสุข การเผยแพร่ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพไปยังผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งเน้น วัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ดังนี้

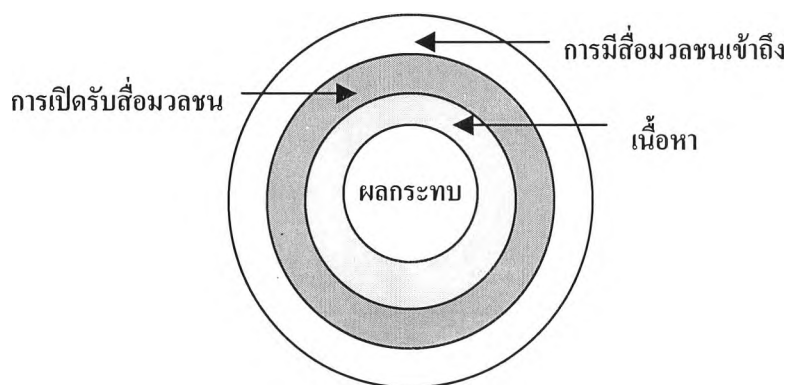
1. เผยแพร่ความรู้และข่าวสารที่ถูกต้อง
2. ชักจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว
3. เกิดการยอมรับและนำไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อสุขภาพอนามัยของตนเอง

นักวิชาการจำนวนมากในทศวรรษที่ 1960 เห็นว่าสื่อมวลชนมีพลังอย่างมากในการพัฒนา เพราะสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆในตัวปัจเจกบุคคลได้มากมาย ซึ่งจะนำไปสู่ มาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

ลักษณะสำคัญของสื่อมวลชนที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อพัฒนามากที่สุดมี 4 ประการ คือ

- มีสื่อมวลชนเข้าถึงประชาชน
- ประชาชนเปิดรับสื่อ นั้น
- สื่อ นั้นมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
- เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทำให้ผู้รับสารสนใจ และมีผลกระทบต่อผู้รับสารและสังคมในเชิงบวก คือ ได้รับความรู้ใหม่ที่ทันสมัยมีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการพัฒนา เนื้อหาที่นำเสนอควรทำให้ผู้รับสารเกิดความสนใจยอมเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (เสถียร เขยประทับ, 2536 : 127-128)

แบบจำลองแสดงผลกระทบของสื่อมวลชนสามารถเขียนได้ดังนี้

กล่าวคือ การที่มีนิตยสารสตรีเป็นสื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์สื่อหนึ่งซึ่งเผยแพร่และสามารถเข้าถึงคนในสังคมปัจจุบัน มีผู้นิยม และให้ความสนใจที่จะอ่านนิตยสารทั้งการอ่านอย่างเป็นประจำหรืออ่านเป็นครั้งคราวก็ตามแต่ ส่วนเนื้อหาที่นำเสนอในนิตยสารมีบทบาทสำคัญในการให้ข่าวสารและความรู้ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นเนื้อหาที่นำเสนอจึงสามารถที่จะทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้รับสารจากการเปิดรับสารของผู้อ่านได้ โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ผลกระทบด้านข่าวสารที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และทัศนคติ ส่วนผลกระทบด้านสังคมจะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (เสถียร เขยประทับ, 2536 : 129)

แนวคิดเรื่องอิทธิพลของนิตยสาร

จากการศึกษาวิจัยด้านการสื่อสารในเรื่องของอิทธิพลของนิตยสาร ซึ่งมีอิทธิพลทั้งในแนวราบและแนวตั้ง กล่าวคือ นิตยสารประเภท consumer magazine จะมีผลกระทบในทิศทางของแนวราบ เพราะนิตยสารสามารถแพร่หลายไปยังผู้อ่านจำนวนมาก ในขณะที่นิตยสารประเภท

specialized magazine จะมีผลกระทบในแนวคิ่ง เพราะจะเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านเฉพาะกลุ่มที่สนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษเท่านั้น อย่างไรก็ตามมีข้อสรุปเกี่ยวกับอิทธิพลของนิตยสารดังนี้

- 1) ผู้อ่านจะค่อยๆเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิด โดยชอบที่จะอ่านเรื่องที่เคยรู้มาก่อนแล้ว หรือมีความเชื่อในเรื่องนั้นๆอยู่เดิมซ้ำแล้วซ้ำเล่า นอกเหนือจากความหลากหลายทางด้านเนื้อหาและมุมมองในนิตยสารที่มีให้เลือกอ่านเป็นจำนวนมากแล้ว ผู้อ่านจะค่อยๆซึมซับเอาสิ่งที่ตรงกับความเชื่อและความสนใจของตนเอง
- 2) นิตยสารมีอิทธิพลอยู่บ้างแม้ว่าจะไม่มากนักแต่ก็พบว่ามอิทธิพลต่อผู้อ่าน
- 3) นิตยสารมีอิทธิพลทั้งในช่วงระยะเวลาสั้นๆ หรือในระยะยาวกว่าเดิม ซึ่งมักจะพบว่ามอิทธิพลทั้งในระยะเวลาที่สั้นๆและในระยะยาว

นอกจากจะมีการถกกันถึงเรื่องพลังของอิทธิพลจากนิตยสารแล้วยังพูดกันถึงเรื่องธรรมชาติและความสำคัญของพลังในอิทธิพลนั้นอีกด้วย เช่น นิตยสารสามารถมีพลังที่นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในบางกรณี และมีผลต่อแนวโน้มของรูปแบบการดำเนินชีวิตในระยะยาวในทางวัฒนธรรมหรือในวงการธุรกิจหรือไม่? เป็นต้น (Wolseley, 1973 : 111-114)

แนวคิดที่สนับสนุนแนวคิดอิทธิพลของนิตยสารอีกแนวคิดหนึ่งคือ แนวคิดทางการประชาสัมพันธ์ที่กล่าวว่านิตยสารเป็นเครื่องมือ หรือสื่อในการประชาสัมพันธ์ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะมีรูปเล่มกระทัดรัด ระบบการพิมพ์ที่ประณีต และมีสีสวยงามสามารถดึงดูดใจผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ทำให้นิตยสารได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในอเมริกา

ข้อได้เปรียบของนิตยสารเมื่อเปรียบเทียบกับสื่ออื่นๆ ก็คือ

- นิตยสารสามารถเสนอเนื้อหาเรื่องราวเฉพาะเรื่องหรือลึกลับซึ่งกว่าหนังสือพิมพ์
- นิตยสารสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะได้
- นิตยสารมีแนวโน้มที่จะลงเรื่องที่จะเป็นสาระประโยชน์ หรือเป็นแก่นสารแก่ผู้อ่านมากกว่าการลงเรื่องนวนิยายหรือมุ่งเน้นความบันเทิงเรีงมย์อย่างเดียว
- นิตยสารอ่านได้นานกว่าหนังสือพิมพ์ ผู้อ่านมีเวลาที่จะอ่านได้มากกว่า
- นิตยสารสามารถสร้างหรือเปลี่ยนความคิดเห็นผู้อ่านได้ง่าย (วิรัช ลภีรัตนกุล, 2538 : 309-310)

สำหรับนิตยสารสตรี 4 ฉบับที่เลือกมาวิเคราะห์เนื้อหา ได้แก่ ขวัญเรือน กุลสตรี ดิฉัน และแพรว มีลักษณะและความเป็นมาดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) นิตยสารขวัญเรือน เริ่มพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2511 มีกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นกลุ่มแม่บ้านที่ทันสมัยเพราะนอกจากจะเสนอเนื้อหา ในแนวที่เน้นกลุ่มผู้อ่านที่เป็นแม่บ้านแล้วยังมีเนื้อหาเกี่ยวกับบุคคลและผลงาน รวมทั้งแฟชั่นและความงาม เรื่องราวต่างประเทศ และสารคดีการท่องเที่ยวอีกด้วย
- 2) นิตยสารกุลสตรี เริ่มพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2512 เน้นกลุ่มผู้อ่านที่เป็นแม่บ้านเช่นกัน เนื้อหาที่นำเสนอจะเป็นคอลัมน์เกี่ยวกับงานฝีมือและการประดิษฐ์ และเนื้อหาสำหรับเด็กในปริมาณที่ค่อนข้างมาก ตลอดจนมีคอลัมน์ตอบปัญหาสุขภาพอนามัยด้วย
- 3) นิตยสารดิฉัน เริ่มพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2520 โดยกลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่อายุประมาณ 20-39 ปี เนื้อหาที่นำเสนอจะเน้นความรู้ที่ทันสมัยสำหรับสตรี และมีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่เด่นชัด
- 4) นิตยสารแพรว เริ่มพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2522 เป็นนิตยสารสำหรับผู้หญิงทำงาน เนื่องจากไม่พบเนื้อหาสำหรับผู้อ่านกลุ่มแม่บ้าน แต่จะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับบุคคลและผลงานทั้งในรูปแบบของการสัมภาษณ์ ข่าวและภาพข่าว บทความและสารคดีในปริมาณที่มากที่สุดตลอดจนมีเนื้อหาที่เป็นเกร็ดความรู้เรื่องสุขภาพความงามด้วย

มณฑนา อิทธินันท์ชัยและศิริพร สะโครบานค (2529) ได้แบ่งประเภทของนิตยสารสตรีไว้เป็นกลุ่มๆ โดยจัดให้นิตยสารดิฉันและแพรวเป็นนิตยสารเพื่อผู้หญิงสมัยใหม่ ส่วนนิตยสารกุลสตรีและขวัญเรือนนั้นจัดว่าเป็นกลุ่มนิตยสารเพื่อผู้หญิงแบบดั้งเดิมคือ มีเนื้อหาที่เน้นบทบาทของผู้หญิงในฐานะที่เป็นแม่บ้าน (กุลธิดา ท้วมสุข, 2534 : 64)

ถ้าพิจารณาตามเนื้อหาของนิตยสารกุลสตรีและขวัญเรือนจัดว่ามีเนื้อหาด้านแม่บ้านการเรือน ส่วนนิตยสารดิฉันและแพรวจัดว่ามีเนื้อหาด้านการให้ความรอบรู้ทันโลกทันสมัยแก่สตรี แต่ถ้าหากจะพิจารณาจากกลุ่มผู้อ่าน โดยแบ่งตามระดับผู้อ่านแล้วนิตยสารขวัญเรือนและแพรวจะเป็นนิตยสารสำหรับวัยรุ่น อายุประมาณ 20-30 ปี ในขณะที่นิตยสารกุลสตรีและดิฉันจะเป็นนิตยสารสำหรับวัยรุ่นอายุประมาณ 30-50 ปี (อุบลวรรณ ปิติพัฒนะ โนมิต และอวยพร พานิช, 2532 : 3-4)

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการจัดทำของนิตยสารสตรีทั้ง 4 ฉบับพบว่านิตยสารกุลสตรีมีวัตถุประสงค์ให้เป็นนิตยสารเพื่อสาระความรู้สำหรับทุกครัวเรือน ส่วนนิตยสารขวัญเรือนมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำเพื่อให้ความรู้ และสาระที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไปโดยเฉพาะสตรี เน้นความรู้รอบตัว ปัญหาปัจจุบัน ด้านนิตยสารดิฉันมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำเพื่อให้สาระความรู้และความบันเทิงแก่ผู้อ่าน ในขณะที่นิตยสารแพรวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สาระความรู้และความบันเทิงแก่ผู้อ่านในวัยรุ่นขึ้นไป (เยาวภา เจริญศิลป์, 2530 : 30-32)

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications Theory)

ทฤษฎีนี้ให้ความสนใจกับหน้าที่ของสื่อมวลชนในการให้ประโยชน์แก่ผู้รับสาร โดยที่ผู้อ่านนิตยสารสตรีจะพิจารณาว่าสาระความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่ได้จากการอ่านนิตยสารนั้นจะมีประโยชน์และสร้างความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด Elihu Katz เป็นคนแรกที่ได้ทำการวิจัยศึกษาเกี่ยวกับผู้ใช้สื่อว่ามีพฤติกรรมทางการสื่อสาร และการใช้สื่อเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับตัวเองอย่างไร (Katz, 1974 : 21-22)

กรอบการศึกษาเรื่องแบบจำลองของการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจซึ่ง Katz Blumler และ Gurevitch (1974) ได้กล่าวไว้ว่ามีองค์ประกอบหรือสมมติฐานขั้นต้น 5 ประการ ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้รับสารมีความกระตือรือร้นและใช้สื่ออย่างมีจุดมุ่งหมาย
- 2) ความคิดริเริ่มของการเชื่อมโยงความพึงพอใจเข้ากับสื่อหนึ่งสื่อใดนั้นขึ้นอยู่กับผู้รับสารคนอื่นๆในสังคมนั้นด้วย
- 3) สื่อมวลชนจะต้องแข่งขันกับแหล่งสารอื่นๆในการตอบสนองความพึงพอใจของผู้รับสาร ดังที่ Klapper ได้กล่าวไว้ถึงหน้าที่ของสื่อมวลชน ทั้งสื่อมวลชนและผู้รับสารต่างเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยรวม และความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนและผู้รับสารนั้นมักขึ้นอยู่กับอิทธิพลของเหตุการณ์แวดล้อมต่างๆกล่าวคือ หากเราในฐานะผู้รับสารรู้สึกพึงพอใจในการได้รับข่าวสารและความบันเทิงจากการพูดคุยกับเพื่อนๆ เราก็ไม่จำเป็นที่จะต้องเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนเพื่อสนองความต้องการหรือความพึงพอใจนั้นอีก
- 4) ประชาชนมีความตระหนักรู้ถึงการใช้สื่อ ความสนใจ และแรงจูงใจซึ่งจะสามารถให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยถึงภาพรวมของการใช้สื่อของพวกเขาอย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตามผู้วิจัยก็ควรที่จะมีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับความตระหนักรู้ถึงการใช้สื่อของประชาชนที่มีน้ำหนักและน่าเชื่อถือมากกว่านี้
- 5) เรายังไม่สามารถตัดสินเรื่องค่านิยมจากการเชื่อมโยงความต้องการของผู้รับสารกับการใช้สื่อหนึ่งสื่อใดได้ ตัวอย่างเช่น ผลกระทบจากการโฆษณาผลิตภัณฑ์ที่มีต่อค่านิยมทางวัฒนธรรมอาจจะเป็นไปในทางที่ไม่ดีในสายตาของผู้วิจัยซึ่งมองว่าเป็นผลเสีย แต่ในแง่ของผู้รับสารแล้ว เขากลับต้องการให้โฆษณาเหล่านั้นเป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเขา (Baran และ Davis, 1995 : 222)

Rosengren (1974) ได้ขยายความแบบแผนของแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ เพื่อที่จะร่างเค้าโครงมิติต่างๆของกรอบสำหรับการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ขึ้นมาโดยมีสมมติฐานที่สำคัญๆดังต่อไปนี้ คือ 1) ผู้รับสารมีความกระตือรือร้น ดังนั้นจึง 2) มักจะมีจุดมุ่งหมายในการเลือกใช้สื่อ และ 3) เปรียบเทียบสื่อกับแหล่งสารอื่นๆที่จะสามารถตอบสนองความต้องการความพึงพอใจ ดังนั้นเมื่อ 4) ผู้รับสารเชื่อมโยงความต้องการเข้ากับการเลือกสื่อ 5) การใช้สื่อจึงต้องสามารถที่จะตอบสนองความพึงพอใจได้ ถึงแม้ว่า 6) เนื้อหาของสื่อจะไม่สามารถนำมาใช้ในการทำนายรูปแบบของความพึงพอใจได้อย่างชัดเจนก็ตาม เนื่องจาก 7) คุณลักษณะเฉพาะของสื่อต่างๆจะกำหนดระดับขั้นของความต้องการซึ่งจะเป็นที่น่าพึงพอใจในวาระหรือโอกาสที่ต่างกันไปในอกจากนี้ 8) ความพึงพอใจที่ได้รับนั้นอาจเกิดจากเนื้อหาของสื่อ การเปิดรับหรือไม่เปิดรับสื่อเหล่านั้นๆ และ/หรือ สถานการณ์ทางสังคมที่มีการเปิดรับสื่อเกิดขึ้น (Palmgreen, Wenner และ Rosengren, 1985 : 14)

McCombs ให้ความเห็นว่า คนเรามีเหตุผลในการเลือกใช้สื่อ หรือเปิดรับสื่อมวลชนต่างกัน และเหตุผลนั้นทำให้คนเราเลือกที่จะใช้สื่อต่างประเภทกัน คำว่าเหตุผลหมายถึงบางสิ่งบางอย่างที่สื่อมวลชนนั้นๆสามารถตอบสนอง และสร้างความพอใจให้แก่บุคคลนั้นได้ ซึ่งก็เป็นเรื่องเฉพาะบุคคล หรือเรียกว่าความพึงพอใจนั่นเอง (McCombs, 1979 : 51-52)

แนวคิดเรื่องการรับรู้ประโยชน์ของสื่อ (Perceived Utility of Media)

Kippax และ Murray (1980) ได้ทำการศึกษาโดยนำเอาแนวคิดของ McQuail และคณะ (1972) Robinson (1972) รวมทั้ง Katz และคณะ (1973) มาเป็นกรอบในการศึกษาและพัฒนาแนวคิดพบว่า ความต้องการในการใช้สื่อมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ประโยชน์ของสื่อ โดยมีปัจจัยด้านคุณลักษณะทางประชากรเข้ามามีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อ และการรับรู้คุณประโยชน์ของสื่อด้วย กว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้อ่านวารสารหรือนิตยสาร 1-4 ฉบับต่อเดือน โดยกลุ่ม ตัวอย่างที่มีการศึกษาค่อนข้างสูงและผู้ที่มิทราบได้ระดับกลางและสูงกว่า จะเป็นกลุ่มที่เปิดรับสื่อมากกว่า นอกจากนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงจะเปิดรับสื่อมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชายหรืออาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การใช้สื่อ นั้นมีความแตกต่างกันตามคุณลักษณะทางประชากร (Kippax และ Murray, 1980 : 335-360)

แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นความสนใจสำคัญในศาสตร์ทุกแขนงที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ในศตวรรษที่ 20 มีนักศึกษาวิชาวารสารศาสตร์ได้พัฒนาเทคนิควิธีวิเคราะห์เนื้อหาโดยการวิเคราะห์ความสำคัญของข่าว ด้วยการนับบรรทัดของเนื้อหาข่าวในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข่าวเรื่องเดียวกันในหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นหรือวัดขนาดของหัวข้อข่าวในหนังสือพิมพ์ต่างๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับว่าในเรื่องเดียวกันฉบับใดให้ความสำคัญมากน้อยเพียงใด

Berelson (1971:18) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาว่าเป็นเทคนิคการวิจัยสำหรับพรรณานเนื้อหาการสื่อสารที่ปรากฏอย่างง่าย (manifest) เนื้อหาซึ่งเป็นเชิงวัตถุประสงค์ (objective) และเป็นระบบ (systematic) ใช้หลักการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative) ในกระบวนการสื่อสารสิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือ เนื้อหาที่สารจะสื่อว่า “อะไร” ดังนั้นการที่เราต้องการทราบว่านิตยสารสตรีจะนำเสนอเนื้อหาอะไรเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย นำเสนอในประเด็นใด และนำเสนออย่างไรนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาเนื้อหาของนิตยสารแต่ละฉบับด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา Berelson ได้เสนอประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้หลายรูปแบบ เช่น

- 1) ศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาการสื่อสาร ส่วนมากจะใช้วิธีการจำแนกเนื้อหาออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ และจัดเนื้อหาตามกลุ่มตามความถี่หรือจำนวนครั้งที่เกิด
- 2) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหากับการวิจัย แบ่งเป็น 3 หัวข้อดังนี้
 - 2.1) การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ข้อมูลที่จากการสำรวจ การสัมภาษณ์ด้วยคำถามลักษณะปลายเปิดซึ่งผู้ตอบสามารถตอบได้หลายแนว ทำให้ผู้วิจัยเกิดปัญหาในการวิเคราะห์คำตอบที่ได้ สิ่งที่ผู้วิจัยต้องทำคือ จัดข้อมูลเป็นกลุ่มหรือประเภทต่างๆเพื่อความสะดวกในการจัดตารางวิเคราะห์และหาข้อสรุปต่อไป
 - 2.2) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อทำให้ระเบียบวิธีการสมเหตุสมผล
 - 2.3) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อบอกลักษณะแนวความคิดกว้างๆของสังคมศาสตร์
- 3) ศึกษาวิธีการเสนอสาระ เป็นการวิเคราะห์ลักษณะการเขียนในเชิงคุณภาพ
- 4) สะท้อนทัศนคติ ความสนใจและคุณค่าซึ่งเป็นสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของประชากรกลุ่มต่างๆ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อดูว่ามนุษย์ในแต่ละสมัยสนใจเรื่องอะไร ตลอดจนวิเคราะห์เพื่อดูความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบวัฒนธรรมและสภาพทางสังคม โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการทางอ้อม คือ การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยที่สะท้อนอยู่ในสื่อ นิตยสารสตรี เป็นต้น (Berelson, 1971 : 29-108)

सनััน ปัทมะทิน (2520 : 10) อธิบายความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่าเป็นวิธีการที่ จะต้องสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาในรูปตารางวิเคราะห์ ซึ่งหน่วยที่ใช้วัดมีตั้งแต่หน่วยที่เป็นข้อความ ประโยคหรือหัวข้อที่มีความหมายตรงกับเนื้อหาที่ต้องการวิเคราะห์ โดยจะต้องคำนึงถึงการจำแนก ประเภทของเนื้อหาเป็นประเด็นสำคัญในการสร้างเกณฑ์ และเกณฑ์ดังกล่าวจะต้องเหมาะสมกับ วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์เนื้อหาว่าต้องการข้อมูลชนิดใด เรื่องใด เพื่อทราบแนวโน้มด้านใด

สรรรค์วี วิชาชีวะ (2525 : 6) กล่าวโดยสรุปว่า การวิเคราะห์เนื้อหาต้องมีการสร้างเครื่องมือ ที่มีความเป็นปรนัยและเชื่อถือได้ นั่นคือ เครื่องมือที่สร้างเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์เนื้อหานั้น เมื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ที่ต่างกัน ผู้วิเคราะห์ต่างกัน แต่ใช้ข้อมูลแบบเดียวกัน ผลที่ได้ย่อม เหมือนกันด้วย และไม่ว่าผู้ใดนำเอาเครื่องมือนี้ไปใช้ย่อมใช้ได้เหมือนกัน นอกจากนี้การวิเคราะห์ เนื้อหาควรมีผลสรุปที่อธิบายความหมายของเนื้อหาได้ ทั้งในด้านปริมาณและในด้านคุณภาพ อย่างมีความเที่ยงตรงตามธรรมชาติของสาร (โสภา จิรพัฒนานนท์, 2540 : 30-40)

การวิเคราะห์เนื้อหาจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ ความเป็นระบบมีความเป็น สภาวัตถุวิสัย (Objectivity) และอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี โดยอาศัยหลักการวิเคราะห์และขั้นตอน ดังนี้

- ตั้งกฎเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกเอกสารและหัวข้อในการวิเคราะห์
- วางเค้าโครงของข้อมูล โดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความในบทความหรือเนื้อหาที่จะ นำมาวิเคราะห์แล้วแบ่งเป็นประเภท (Categories)
- คำนึงถึงบริบท (Context) ของบทความ/เนื้อหาที่นำมาวิเคราะห์ และโยงคุณลักษณะ ของเนื้อหานั้นเข้ากับกรอบแนวคิด/ทฤษฎีที่นำมาใช้ในงานวิจัยนี้
- วิเคราะห์ข้อมูลตามที่ปรากฏ (Manifest Content) ในบทความ/เนื้อหา แทนที่จะเป็น การวิเคราะห์เนื้อหาที่ซ่อนอยู่ (Latent Content) (สุภางค์ จันทวานิช, 2540 : 144-147)

แนวคิดและประเภทของพฤติกรรมสุขภาพ

พฤติกรรมสุขภาพก็มีความหมายเช่นเดียวกับพฤติกรรมทั่วไป แต่จะเน้นด้านสุขภาพ ซึ่ง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมป้องกันโรค และพฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วย ความรู้ ทัศนคติและการ ปฏิบัติของบุคคลหนึ่งอาจจะสัมพันธ์หรือไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรมนี้ก็ได้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว บุคคลที่มีทัศนคติที่ดี จะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมในการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเพื่อให้มีสุขภาพที่ดี พฤติกรรมทั้งสองประเภทจะมีองค์ประกอบตามแนวคิดของ Bloom รวมทั้ง Krathwahl และ Macia ดังต่อไปนี้

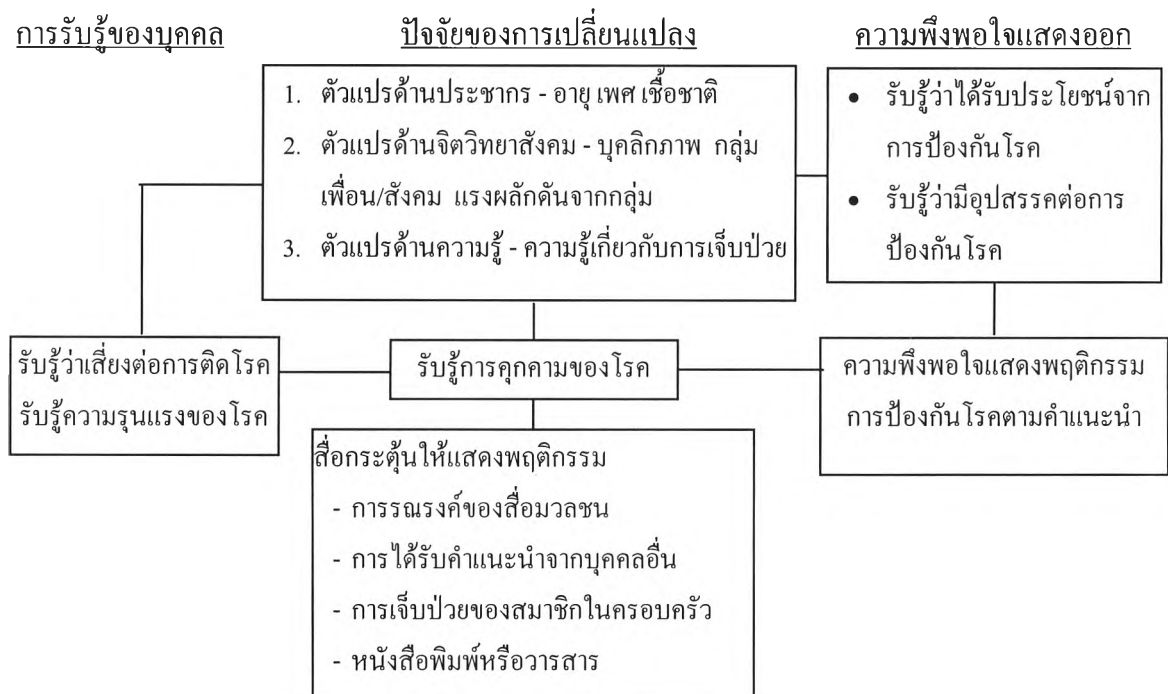
- 1) พฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรู้ข้อเท็จจริงต่างๆ ตลอดจนการพัฒนาความสามารถ และทักษะทางสติปัญญา ประกอบด้วยความสามารถในระดับต่างๆ ดังนี้
- การรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นต้น การรู้ในขั้นนี้จะรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี เป็นต้น
 - ความเข้าใจ เป็นพฤติกรรมที่อาจแสดงออกมาในรูปของทักษะหรือความสามารถในการคาดคะเนหรือการให้ความหมาย
 - การประยุกต์หรือการนำความรู้ไปใช้ พฤติกรรมระดับนี้เป็นการนำเอาความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาตามที่ตนมีความรู้มีความเข้าใจในสิ่งต่างๆที่ได้รับรู้มา
 - การวิเคราะห์ ความสามารถในการวิเคราะห์เป็นขั้นตอนหนึ่งของพฤติกรรมพุทธิปัญญา สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นย่อยๆ คือ
 - * ขั้นที่ 1 เป็นความสามารถในการแยกองค์ประกอบของปัญหาหรือสภาพการณ์ ออกเป็นส่วนๆเพื่อทำความเข้าใจกับส่วนประกอบต่างๆเหล่านั้น
 - * ขั้นที่ 2 เป็นความสามารถในการเห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น
 - * ขั้นที่ 3 เป็นความสามารถในการเห็นหลักของการผสมผสานระหว่างส่วนประกอบที่รวมกันเป็นปัญหานั้นๆ
 - การสังเคราะห์ เป็นความสามารถในการนำเอาส่วนประกอบต่างๆมารวมกันอย่างมีโครงสร้าง มักเป็นการนำเอาประสบการณ์เก่าและประสบการณ์ใหม่มาประกอบกัน แล้วสร้างแบบแผนหรือหลักในการปฏิบัติขึ้นมา ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
 - การประเมินผล เป็นความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการให้ค่าต่อความรู้หรือข้อเท็จจริงต่างๆ โดยใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งประกอบ อาจออกมาในรูปของคุณภาพหรือปริมาณก็ได้
- 2) พฤติกรรมด้านเจตพิสัย (affective domain) หมายถึง ความสนใจ ความรู้สึก ทำที่ความชอบ ความไม่ชอบ ทศนคติ การให้คุณค่า การรับ การเปลี่ยน หรือการปรับปรุงค่านิยมที่ยึดถืออยู่ พฤติกรรมด้านนี้ยากต่อการสังเกต การเกิดพฤติกรรมด้านเจตพิสัยแบ่งออกเป็นขั้นตอนดังนี้
- การรับหรือการให้ความสนใจ แสดงว่าบุคคลนั้นถูกกระตุ้นให้รับทราบว่ามีสิ่งเร้าเกิดขึ้น ทำให้เกิดสภาวะทางจิตใจ 3 ลักษณะ คือ เกิดความตระหนักว่ามีสิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดขึ้น เต็มใจที่จะรับสิ่งเร้านั้น และการเลือกรับหรือให้ความสนใจต่อสิ่งที่จะทำให้ตนเองพอใจ และไม่รับสิ่งที่ตนเองไม่พอใจหรือไม่ชอบ

- การตอบสนอง เป็นพฤติกรรมต่อเนื่องจากขั้นแรก โดยที่บุคคลนั้นจะให้ความสนใจต่อสิ่งเร้าอย่างเต็มที่ เกิดความเต็มใจที่จะตอบสนองแต่ยังไม่สามารถยืนยันได้ว่าบุคคลนั้นมีทัศนคติต่อสิ่งเร้านั้นอย่างไรเพราะเป็นเพียงความรู้สึกขั้นต้น
- การให้ค่า คือ เกิดความรู้และเกิดทัศนคติขึ้นมาโดยที่บุคคลนั้นจะแสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกว่าเขายอมรับว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดมีคุณค่า เป็นพฤติกรรมขั้นที่พัฒนา
- การจัดกลุ่มค่า เมื่อเกิดค่านิยมต่างๆขึ้นมาแล้วบุคคลนั้นจึงได้จัดระบบค่านิยมไว้เป็นหมวดหมู่ โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมต่างๆเหล่านั้น
- การแสดงลักษณะค่านิยมที่ยึดถือ พฤติกรรมในขั้นนี้จะแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีปรัชญาในการดำเนินชีวิตหรือปฏิบัติตนอย่างไร

3) พฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (psychomotor domain) คือพฤติกรรมปฏิบัติหลังจากที่เกิดความรู้ และมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วแสดงออกให้เห็นทางร่างกายและสามารถประเมินได้

จากแนวคิดของพฤติกรรมสุขภาพดังกล่าว เราควรทำความเข้าใจกับประเภทของพฤติกรรม สุขภาพดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1) **พฤติกรรมป้องกันการโรค** ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พบเห็นได้ในกิจวัตรประจำวันทั่วไป เช่น การอาบน้ำ แปรงฟัน รับประทานอาหารให้ถูกสุขลักษณะ รวมไปถึงการได้รับการฉีดวัคซีนต่างๆ การตรวจร่างกายประจำปี เป็นต้น ตามแนวคิดของ Becker และคณะ กล่าวว่าการที่บุคคลหนึ่งจะมีพฤติกรรมป้องกันการโรคได้นั้นจะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายๆอย่างด้วยกัน โดยสามารถเขียนแผนภูมิของรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับ สุขภาพได้ดังนี้

จากแผนภูมินี้อาจกล่าวได้ว่าการที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมการป้องกันโรค หรือการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคนั้นมีเหตุผลมาจาก

- รับรู้ว่าคุณโรคคุกคาม
- รับรู้ผลดีผลเสียของการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรค

2) **พฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วย** เมื่อบุคคลหนึ่งมีอาการทางร่างกายและจิตใจเปลี่ยนแปลงไปจากปกติ เช่น มีไข้ ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย เครียด กังวล ฯลฯ ซึ่งทำให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมผิดจากปกติได้ ดังนั้นแต่ละคนก็จะมีแนวทางการปฏิบัติตนที่แตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางสังคม วัฒนธรรมและองค์ประกอบเฉพาะตัวของบุคคลนั้นๆ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Kasl และ Cobb ซึ่งได้กำหนดพฤติกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1

มีองค์ประกอบหลายๆอย่างที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยของบุคคล อาจกล่าวได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญๆ มีดังนี้

- 1) องค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ องค์ประกอบด้านจิตวิทยาขึ้นอยู่กับจิตใจของบุคคล จึงมีผลต่อการเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ทัศนคติ และการปฏิบัติตน
- 2) องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ บุคคลจะเรียนรู้พัฒนาแนวคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติตน โดยได้รับอิทธิพลจากสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะมีผลถึงพฤติกรรมสุขภาพด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ครอบครัว บุคคลในกลุ่มสังคม สถานภาพทางสังคม วัฒนธรรมและศาสนา เป็นต้น
- 3) องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพ รายได้หรือฐานะของบุคคลหนึ่งนั้นมีผลต่อการปฏิบัติตนด้านสุขภาพอนามัย และยังมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาซึ่งจะมีผลต่อทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติตนเพื่อรักษาสุขภาพอนามัยให้ถูกต้องอีกด้วย กล่าวคือ หากบุคคลนั้นยากจนหรือรายได้น้อย โอกาสที่จะได้รับการศึกษาที่ดี โอกาสที่จะเรียนรู้ว่าการดูแลสุขภาพอนามัยที่ดีนั้นควรปฏิบัติตนอย่างไรก็มีน้อย เมื่อมีความรู้น้อยก็ย่อมมีผลต่อความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติตนด้านสุขภาพอนามัยจึงทำให้เกิดการเจ็บป่วย (วาริ ระกิติ, 2533 : 705-714)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยด้านนิตยสารสตรี

อุบลวรรณ ปิติพัฒนา โหมยิต (2529) ศึกษาเรื่อง “บทบาทนิตยสารผู้หญิงกับการให้ความรู้เพื่อพัฒนาสตรี” โดยวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อวัดประเภทของความรู้ทั้งความรู้โดยตรงและความรู้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต พบว่าการนำความรู้มาใช้ในการพัฒนานั้นจะเป็นความรู้เชิงประยุกต์มากกว่าที่จะเป็นความรู้โดยตรง นิตยสารผู้หญิงจะมีบทบาทในการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต การดูแล ร่างกายและจิตใจ ในปริมาณที่มากกว่ากับเนื้อหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในสังคม เช่น บทบาททางสังคม ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น กล่าวโดยสรุปคือนิตยสารนั้นจะส่งเสริมการพัฒนาสตรีในด้านลักษณะส่วนตัวมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านสังคม และที่น้อยที่สุด คือ ด้านชีวิตและครอบครัว

สุพจน์ กุลปรารักษ์ทอง (2529) ศึกษาพฤติกรรมการซื้อนิตยสารสตรีของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าเนื้อหาสาระเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อนิตยสารสตรีเป็นประจำมากที่สุด ราคาจะเป็นปัจจัยที่รองลงมา ส่วนเหตุผลในการอ่านนิตยสารนั้นก็เพื่อผ่อนคลายความเครียด

กุลธิดา ท้วมสุข (2534) วิจัยเรื่อง “นิตยสารสตรี-บทวิเคราะห์เนื้อหาและทัศนคติของนักศึกษาหญิง” เพื่อศึกษาเนื้อหาของนิตยสารสตรีในด้านประเภทของเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ และสาระสำคัญของเนื้อหา โดยเลือกนิตยสารสตรีที่เป็นที่นิยมและมียอดจำหน่ายสูงเพื่อทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ 8 ฉบับ คือ แพรว ดิฉัน ลลนา ขวัญเรือน กุลสตรี สตรีสาร ผู้หญิง 24 และหญิงไทย ผลการวิจัยสรุปได้ว่าเนื้อหาที่ปรากฏในนิตยสารทั้ง 8 ฉบับได้แก่ การท่องเที่ยว สุขภาพอนามัย อาหารโภชนาการ แฟชั่นและความงาม เรื่องราวภายในประเทศ เป็นต้น ส่วนรูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาจะเป็นลักษณะคอลัมน์ประจำ ข่าวและภาพ บทความ/สารคดี และบันเทิงคดี โดยผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปว่า ควรจะมีการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาแต่ละประเภทในนิตยสารสตรีซึ่งจะทำให้เห็นภาพรวมของเรื่องในนิตยสารสตรีชัดเจนขึ้น

วรินทรา ไกยรวงศ์ (2540) ศึกษาถึง “มิติแห่งการบริโภคที่ปรากฏในนิตยสารผู้หญิง” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงหน้าที่ที่แท้จริงของนิตยสาร ตลอดจนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการกำหนดเนื้อหาของนิตยสาร ผลการวิจัยพบว่านิตยสารผู้หญิงนอกจากจะมีหน้าที่ให้ความรู้ความบันเทิงแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ในการให้บริการธุรกิจโฆษณาอีกด้วย สำหรับด้านมิติแห่งการบริโภคพบว่านิตยสารดิฉันมีคุณค่าทางด้านสัญลักษณ์มากที่สุด ส่วนนิตยสารขวัญเรือนมีคุณค่าทางอรรถประโยชน์มากที่สุด

งานวิจัยด้านสุขภาพอนามัย

บาทัน อิมส์ราญ (2539) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “อิทธิพลของสื่อมวลชนต่อการเรียนรู้เรื่อง การดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง : กรณีศึกษานิตยสารหมอชาวบ้าน” โดยมุ่งศึกษาพฤติกรรม การเรียนรู้ 2 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย และด้านจิตพิสัยในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง ประชากรในการวิจัย คือ สมาชิกของนิตยสารหมอชาวบ้าน ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกนิตยสาร หมอชาวบ้านมีการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยในระดับดี พฤติกรรมการเปิดรับสารไม่มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัย แต่การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัย มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพที่แสดงถึงการดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง จากผลการวิจัย ดังกล่าวทำให้สรุปได้ว่า นิตยสารหมอชาวบ้านมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้เรื่องการดูแลรักษาสุขภาพ ของตนเอง โดยมีคุณลักษณะทางประชากรเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ระดับการเรียนรู้ด้าน พุทธิพิสัยและจิตพิสัยแตกต่างกัน

งานวิจัยจากต่างประเทศ

Heather Paul และ Peter Weil (1994) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “Ten Trends in Women’s Health” ในสหรัฐอเมริกา โดยได้นำเสนอแนวโน้มหลักๆเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของสตรีในศตวรรษที่ 21 ในการประชุมระดับชาติ เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1993 ไว้ดังต่อไปนี้

1. ผู้หญิงมีการเตรียมตัว การจัดการ และได้รับสิทธิที่จะแสดงออกถึงความสนใจของ ตนเองตลอดจนมีการนำประเด็นความสนใจต่างๆที่เคยมีมาพิจารณากันใหม่ในศตวรรษ ที่ 21
2. ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆเรื่องของดำรงชีวิตในปัจจุบันซึ่งจะส่งผลต่ออัตราเสี่ยง ด้านสุขภาพอนามัย ตลอดจนความจำเป็นในการมุ่งส่งเสริมสุขภาพอนามัย และการ ป้องกันโรคต่างๆที่มุ่งเน้นการให้การศึกษา การดูแลตนเองได้ดียิ่งขึ้น และสามารถ ตัดสินใจด้วยตนเอง
3. ผู้หญิงจะมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการปฏิรูปการดูแลสุขภาพอนามัย
4. แนวทางของการวิจัย ระเบียบวิธีการปฏิบัติทางการแพทย์จะเปลี่ยนแปลงไปเพื่อที่จะ ครอบคลุมถึงการป้องกันและให้ความสำคัญต่อความต้องการของผู้หญิง ให้ข้อมูล ข่าวสารที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเพศทั้งในด้านชีวแพทย์และพฤติกรรม
5. ขยายขอบเขตเกี่ยวกับอนามัยเกี่ยวกับเพศศึกษาออกไปอย่างต่อเนื่อง

จากบทความของ Holly McCord, RD (1999) เรื่อง Nutrition News ซึ่งเผยแพร่ทาง Internet ใน website ของ Women.com โดย Networks and Rodale Press, Inc. ได้รวบรวมผลการวิจัยด้านโภชนาการตลอดจนเคล็ดลับในการรักษาสุขภาพด้วยการรับประทานผัก และผลไม้ที่มีประโยชน์ต่อร่างกายดังนี้

- จากการศึกษาพบว่าผู้ที่รับประทานผักและผลไม้ที่มีสารเบต้าแคโรทีน (Beta-carotene) อยู่เสมอๆ จะช่วยลดอัตราเสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและโรคมะเร็ง แม้ว่าบุคคลนั้นจะสูบบุหรี่หรืออยู่เป็นประจำด้วยเช่นกัน ผลไม้ที่มีสารเบต้าแคโรทีนมาก ได้แก่ แคนตาลูป สตรอว์เบอร์รี่ ส้ม และผักผลไม้ที่มีสีเหลือง ฯลฯ
- จากการศึกษาของนักวิจัยด้านโภชนาการชาวอิตาลี พบว่าการรับประทานวิตามินซี 1,000 มิลลิกรัมเป็นประจำทุกวัน จะช่วยลดระดับคอเลสเตอรอล ไตรกลีเซอไรด์ และระดับน้ำตาลในเลือดได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ผลไม้ที่มีวิตามินซีอยู่มาก คือ ส้ม กีวี และสตรอว์เบอร์รี่
- การรับประทานมะเขือเทศหรือผลิตภัณฑ์จากมะเขือเทศทุกๆ วันจะช่วยลดอัตราเสี่ยงของมะเร็งในลำไส้ใหญ่และต่อมลูกหมากได้
- จากการศึกษาวิจัยผู้ที่ให้ความใส่ใจกับสุขภาพของตนเองจำนวน 10,771 คนในอังกฤษ เป็นเวลานานถึง 17 ปี พบว่าการรับประทานผลไม้สดเป็นประจำทุกวันจะช่วยลดอัตราเสี่ยงของโรคหัวใจวายได้ 24% และโรคลมปัจจุบัน 21% รวมทั้งการเสียชีวิตด้วยโรคต่างๆ อีกถึง 21%
- นักวิทยาศาสตร์ได้ทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับอนุมูลอิสระ (free-radical) ที่มีอยู่มากในผลไม้ต่างๆ จำนวน 12 ชนิด พบว่าในผลสตรอว์เบอร์รี่มีวิตามินซี วิตามินอี และสารเบต้าแคโรทีนมากที่สุด
- ด้านโรคมะเร็งด้วยวิตามินซีซึ่งนอกจากจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันโรคแล้ว ยังสามารถช่วยเพิ่มสารอาหารที่จะต้านสารก่อมะเร็งได้เป็นอย่างดีอีกด้วย
- สถาบันมะเร็งแห่งชาติ สหรัฐอเมริกามีข้อเสนอแนะว่าควรรับประทานผักและผลไม้สดอย่างน้อย 5 ชนิดเป็นประจำทุกวัน เพื่อลดอัตราเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็งต่างๆ